

Open Monumentendag 2018
Kromme Rijnstreek

IN EUROPA

8 & 9 september 2018

BankGiro
Loterij
open
MONUMENTENDAG

Open Monumentendag 2018 Kromme Rijnstreek

IN EUROPA

Dit jaar zijn er ook in de gemeenten van de Kromme Rijnstreek nieuwe colleges gevormd. Wij, de nieuwe wethouders Kunst, Cultuur en Erfgoed van Bunnik, Houten en Wijk bij Duurstede, verheugen ons zeer op deze editie van Open Monumentendag in onze mooie en groene streek, boordevol cultureel erfgoed.

Nederland richt zijn pijlen al sinds mensenheugenis op Europa en de wereld en was vaak de grens van grote dynastieën. Dat gold ook voor de Kromme Rijn waaraan onze gemeenten liggen of lagen. Het was ooit de belangrijkste aftakking van de Rijn naar de Noordzee en dus een essentiële doorvoer- en handelsroute. Op deze manier kwamen wij in contact met de verschillende volken uit Europa en dat heeft weer prachtig erfgoed opgeleverd, waar we tot op heden van kunnen genieten. OMD Kromme Rijnstreek richt zich dit jaar op deze veelzijdige Europese achtergrond en erfenis. De rivier vormde ooit de Noordelijke grens van het Romeinse Rijk. De Romeinen hebben een grote stempel gedrukt op deze regio en brachten ons techniek, innovatie en taalverrijking. Dit jaar brengen wij het Romeinse verhaal tot leven. In Wijk bij Duurstede zijn er nieuwe interessante vondsten te zien op de 1e verdieping van het oude stadhuis. In Houten kunt u de resten bekijken van een Romeinse villa. Op de zolder van het Oude station is een tentoonstelling te zien over het leven in de Romeinse tijd. Er staat ook een maquette van Castellum Fectio. Naast Fort bij Vechten in Bunnik zijn de contouren van het echte castellum uitgezet. Vrijwilligers geven hier rondleidingen over het terrein.

Wijk bij Duurstede besteedt op 8 september verder ook aandacht aan de (Vroege) Middeleeuwen. Grote namen als de onfortuinlijke ridder Jan van Brederode, bisschop David van Bourgondië en Gijsbert van Zuilen komen op de verschillende

idyllische locaties voorbij. Deze bereisde mannen namen o.a. kennis, voorwerpen en etenswaren uit Europa mee terug naar de stad. Re-enactors beelden het dagelijkse leven in de middeleeuwse keuken van Kasteel Rhijnestein uit.

Het comité van Houten heeft dit jaar op zaterdag een wandelroute door het oude dorp uitgezet. U komt langs een groot aantal monumenten, die u kunt bekijken door over het erf te lopen en soms kunt bezichtigen. Eigenaren vertellen u graag over het monument. Uiteraard zijn de vele forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie opengesteld. Op Honswijk en Rijnauwen worden rondleidingen gegeven. Op Fort bij Vechten vindt de Nationale Figurendag plaats.

Op zondag 9 september ontvangt Bunnik na 210 jaar Koning Lodewijk Napoleon weer op Oud-Amelisweerd. Het wordt een groots onthaal en een feestelijke gebeurtenis door een re-actmentgroep. Burgemeester Van Schelven heet de koning en zijn gevolg van 40 personeelsleden welkom en Vincent Bijlo leest het gedicht voor dat de inwoners van Vechten 210 jaar geleden voor hem schreven. Bezoekers kunnen de thee met de koning gebruiken.

Kortom, de comités hebben ook dit jaar weer voor een gevarieerd programma gezorgd voor jong en oud, met lezingen, rondleidingen en voorstellingen. De monumenteigenaren stellen met trots geheel vrijblijvend hun monument ter beschikking, zodat u kunt genieten van ons cultureel erfgoed. U mag deze editie niet missen!

Hartelijk dank en veel plezier.

Erika Spil *Wethouder Cultuur, monumenten en archeologie - Gemeente Bunnik*

Herman Geerdes *Wethouder Recreatie/toerisme en Erfgoed - Gemeente Houten*

Wil Kosterman *Wethouder kunst en cultuur, archeologie en monumenten - Gemeente Wijk bij Duurstede*

Open Monumentendag 2018
Kromme Rijnstreek

IN EUROPA
8 & 9 september 2018

Het thema IN EUROPA

Voor Open Monumentendag 2018 is als thema gekozen: 'In Europa'. Met dit thema sluit de Open Monumentendag aan bij het Europese Jaar van het Cultureel Erfgoed. Het accent zal liggen op wat ons in dit deel van de wereld bindt, met aandacht voor internationale architectuurstromingen, vergelijkbare én onderscheidende (bouw)technieken, wederzijdse inspiratie in toegepaste kunsten en uitwisseling van kennis en wetenschap. Maar ook aandacht voor de historische context waarin monumenten zijn gebouwd en gebruikt.

Samen met zo'n vijftig andere landen maakt Nederland deel uit van Europa, zijn wij Europa. Of we willen of niet. Een klein continent maar tegelijk een lappendeken van volkeren, landen, talen en religies, kortom: een multiculturele megamix. Eeuwenlang hebben de volkeren van Europa elkaar op leven en dood bestreden. Elkaar verdreven of onderworpen. Maar net zo lang hebben ze elkaar opgezocht om verbonden te sluiten, om handel te drijven, om kennis uit te wisselen. Juist omdat elk volk, elk land en elke cultuur iets te bieden had wat de ander niet had.

Nederland heeft in die hectische eeuwen van strijd en toenadering beide kanten van de medaille leren kennen. Ons land werd geciviliseerd door de Romeinen, geplunderd door de Noormannen, bezet door de Spanjaarden, ingelijfd door de Fransen, maakte vijf jaar deel uit van het Duitse 'Dritte Reich'. Maar we dreven ook volop handel, werden schatrijk, sloten vredesakkoorden, namen honderdduizenden vluchtelingen op, werden een vrijhaven voor vrijdenkers. Onze vorsten en adel sloten 'grensoverschrijdende' huwelijken, met alle culturele uitwisseling van dien. En veel gebeurtenissen en ontwikkelingen hadden ook een keerzijde die vaak ook nu nog, of soms nu pas, zichtbaar is.

Anno 2018 is er in Europa nog steeds heel veel wat culturen, landen en volkeren van elkaar onderscheidt en scheidt. Maar sinds de Tweede Wereldoorlog is het besef dat er meer is wat ze bindt in de meeste Europese landen gegroeid. Met de Europese Unie, vrede, welvaart en onderlinge solidariteit is er een gemeenschappelijke basis die in de loop van de tijd mede gestalte heeft gekregen in de vorm van ons gemeenschappelijke Europese erfgoed. Of het nu om bodemvondsten gaat, om roerende en onroerende monumenten, om cultuurlandschappen, om handelsroutes, migratie, internationale verdragen, transport, of om immaterieel erfgoed: overal zit wel een Europese dimensie aan.

Open Monumentendag vertelt in het weekend van 8 en 9 september 2018, het verhaal van de Europese monumenten. Het verhaal van mensen en monumenten In Europa.

GEMEENTE BUNNIK

1. Fort bij Vechten, Bunnik

Op zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur vindt op het fort en in het museum (tegen betaling) de Nationale Figurendag plaats. Verzamelaars en modelbouwers bieden oude tinnen soldaatjes en allerlei nieuwe model- en speelgoedfiguren aan. Soms heel eenvoudig, maar ook figuren die als 'kunst' kunnen worden gezien. De verzamelaars en verenigingen komen uit Nederland, Duitsland, Engeland, België en Frankrijk. Ook worden (historische) veldslagen nagespeeld en demonstreert een tingieter hoe je figuren giet. Meer informatie zie www.figurendag.nl.

Vestingwerk Fort bij Vechten heeft een strategische ligging op het snijpunt van de Romeinse Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW). Het is gebouwd tussen 1867 en 1870. De grote bomvrije kazerne werd in 1880 toegevoegd. Er werd meerdere malen gemobiliseerd maar bij oorlogshandelingen is dit fort nooit betrokken geweest. De laatste militaire functie van het fort was bandenopslag van Defensie. Het fort is in 1996 door Defensie overgedragen aan Staatsbosbeheer. Het fort is gedeeltelijk gerestaureerd door over een strook van 80 meter breed de wallen en profielen uit 1880 te herstellen. Sinds oktober 2015 is hier het Waterliniemuseum gevestigd.

2. Castellum Fectio, Bunnik

Geopend zaterdag 8 september van 10.00-17.00 uur. Op zaterdag zijn er om 13.00, 14.00 en 15.00 uur rondleidingen. Start voor de ingang van het Waterliniemuseum.

Castellum Fectio ligt naast Fort bij Vechten. Het is het grootste castellum van de Romeinse Limes in Nederland en dateert van de periode 40 v. Chr. tot 275 n. Chr. De contouren van de muren, de barakken, de poorten en het hoofdgebouw zijn in het landschap te zien d.m.v. betonnen randen. Een wandeling over deze reconstructie geeft bezoekers een prachtig beeld van zowel de omvang als de indeling van het castellum. In de rand is informatie en zijn originele archeologische vondsten aangebracht. De reconstructie van de Romeinse wachttorens in de nabijheid geeft een extra, authentieke Romeinse dimensie. Op het nabij gelegen Fort kunt u de Romeinententoonstelling bezoeken, die gaat over het leven van de vroegere bewoners van het castellum.

3. Fort bij Rijnauwen, Bunnik

Op zaterdag 8 september zijn er om 14.00 en 15.00 uur twee thema-rondleidingen. De rondleidingen hebben als thema: de Waterlinie en Europa. De waterlinie was een bijzonder antwoord op de verbondenheid en vijandschappen in het Europa van toen. Het fort Rijnauwen als onderdeel van de waterlinie heeft de nodige verhalen over de noodzakelijke aanpassingen in de geschiedenis. Er worden verhalen verteld over soldaten, wapenwedloop, eigenwijze (Franse fortenbouwers), etc. Om 13.30, 14.30, 15.00 en 15.30 uur zijn er reguliere rondleidingen van een half uur. Tussen 13.30 uur en 17.00 uur wordt u bij de kraam voor het hek welkom geheten.

4. Intocht van een koning op Oud-Amelisweerd, Bunnik

Op zondag 9 september 2018 beleeft Bunnik opnieuw de feestelijke intocht van een koning! De voorbereiding voor de intocht begint om 11.00 uur aan het begin van de oprijlaan. Om 12.00 uur is de officiële ontvangst door burgemeester Van Schelven van de gemeente Bunnik bij de ingang van Oud-Amelisweerd. Vervolgens draagt Vincent Bijlo het gedicht voor dat toentertijd door de burgers van het dorp Vechten speciaal voor deze gelegenheid is gemaakt. Tevens zal Mariska Reijmerink een paar liederen zingen op tekst van gedichten van Lodewijk Napoleon.

Het fort bij Rijnauwen is het grootste vestingwerk van de NHW. Samen met Fort bij Vechten moest het één van de zwakste punten in de linie verdedigen, een brede strook grond aan weerszijden van de Kromme Rijn dat niet onder water kon worden gezet. Daarnaast kon vanaf dit punt de strategische spoorlijn Utrecht-Arnhem onder vuur worden genomen. Het fort staat bomvol met natuur en biedt mogelijkheden voor begeleide rondleidingen, vergaderingen en bijeenkomsten. Het fort heeft een grote waarde als natuurgebied. Het was, vanwege zijn militaire functie, tot medio de vorige eeuw hermetisch afgesloten. De natuur kreeg daardoor vrij spel en een gevarieerde fauna en flora was het resultaat.

Om 12.30 uur gebruikt de koning met enkele genodigden de lunch in de pronkkamer van het koetshuis. De lakeien brengen het eten binnen en voor de deur staat een lijfwacht. Bezoekers kunnen dit levendige tafereel aanschouwen. Om 13.30 uur wordt een tea-party gehouden waar ook bezoekers kunnen aanschuiven tegen een kleine vergoeding. Verder mogen bezoekers een rijtoer maken met de koets en worden gedurende de dag vermaakt door de acteurs aan wie ze ook vragen kunnen stellen. De fanfare speelt op gezette tijden passende muziek. Omstreeks 15.00 uur vertrekt de koning weer richting de stad Utrecht.

Op 24 september 1808, precies 210 jaar geleden, bracht Lodewijk Napoleon, de eerste koning van Nederland, het eerste officiële bezoek aan Oud-Amelisweerd. Hij had dat landgoed in juli 1808 gekocht en liet het daarna compleet opnieuw inrichten. De 'inhaling' vond plaats door boeren van het gehucht Vechten en andere inwoners van Amelisweerd. De koning kwam per koets uit Utrecht aanrijden en werd op de oprijlaan van Oud-Amelisweerd opgewacht door boerenmeisjes die de koets met bloemen bestrooiden. Ter gelegenheid van Open Monumentendag wordt de intocht van de eerste koning van Nederland nagespeeld door een grote groep re-enactors die uitgedost zijn in kleding uit het begin van de 19e eeuw. De koning zal ingehaald worden in een rijtuig uit die tijd, getrokken door vier paarden en voorafgegaan door de fanfare. Een Garderegiment, lakeien en burgers begeleiden de koning bij zijn intocht. Een passage uit het gedicht voor koning Lodewijk Napoleon:

*Dit Land-feest is, geliefde Koning!
Geen praal –geen grootsche pragtvertoning
Hier heerscht de Blijde eenvoudigheid
'T Zijn landlieden, die uit zuivere achtung,
Bij 't vol besef van plichtbetragting
Deeze dag u hebben toegeweid*

5. Koetshuis Oud-Amelisweerd (de Veldkeuken), Bunnik

Op zaterdag 8 september geeft heer Van der Wardt een rondleiding door het bos van Oud-Amelisweerd. Voorafgaand aan de rondleiding geeft hij boven het café in het Koetshuis (de Veldkeuken) een korte toelichting op de rondleiding. De toelichting en rondleiding beginnen om 11.00, 13.00 en 15.00 uur en duren ongeveer 1 uur.

Vrijwel het volledige bos is na 1700 aangelegd door de toenmalige eigenaren van het landgoed. In eerste instantie was de vormgeving gebaseerd op de Franse stijl. Kenmerkend is de strakke rechtlijnige vorm van dit deel van het bos. Het bos diende toen als jachtgebied en voor het ge-

Charles Howard Hodges,
portret van Lodewijk Napoleon, 1809.

bruik van het (hak)hout en als statussymbool. Later in die eeuw kwam de Rococostijl in de mode. Dit werd bereikt door tussen de rechtlijnige paden, diagonale paadjes en kronkelpaadjes aan te leggen. Rond 1795 is het 'Engelse werk' aange-

legd. kenmerkend hiervoor zijn de kronkelende paden, waterpartijen, heuvels, bruggetjes. Deze en nog andere kenmerken worden tijdens rondleidingen toegelicht door de huidige rentmeester van het bos de heer Van der Wardt. Het koetshuis dat rond 1770 gebouwd is en dat rechts van het hoofdgebouw staat is een nagenoeg symmetrisch, rechthoekig bakstenen gebouw. Achter het afgeplatte schilddak gaan twee zadeldaken schuil met daartussen een zagoot. In het midden van het gebouw bevindt zich het voormalige koetshuis met aan de voorzijde een dubbele deur met daarboven een hooiluik en aan de achterzijde 2 dubbele koetshuisdeuren.

6. Oud-Amelisweerd (MOA), Bunnik

Op zondag 9 september van 11.00 tot 17.00 uur is het Museum Oud-Amelisweerd (MOA) geopend. Tijdens rondleidingen in het museum wordt aandacht besteed aan de geschiedenis van het gebouw, haar bewoners en het personeel. Het museum is niet gratis toegankelijk! Ter gelegenheid van deze dag vervalt de toeslag voor de entree tot het MOA voor museumjaarkarthouders.

In 1537 is Oud-Amelisweerd als ridderhofstad erkend. Bij het landgoed behoorde op een later moment ook de 18e-eeuwse hofstede de Zonnewijzer en de 18e- en begin 19e-eeuwse daggelders woningen die nu aangeduid worden

als de Vinkenbuurt. Het huis heeft verschillende eigenaren gekend. Van 1808 tot 1810 was koning Lodewijk Napoleon de eigenaar van deze historische buitenplaats. Het huis heeft toen enkele wijzigingen in Empire-stijl ondergaan. De koning heeft er weinig gebruik van gemaakt. Hij verbleef meestal op het Loo. Uiteindelijk is het huis in 1951 verkocht aan de gemeente Utrecht die het huis en het parkbos in 1953 openstelde voor het publiek.

7. Witte kerkje, Odijk

Op zaterdag 8 september van 10.00 tot 16.30 uur geopend. Van 10.30 tot 15.30 uur vinden er diverse korte muzikale optredens plaats, met fluit, gitaar, zang, orgel en piano. De akoestiek van het kerkje is ook monumentaal. Er is koffie, thee of fris. Tussen de optredens door kan de kerk bezichtigd worden. Om 12.00 en 13.30 uur is er een korte onderhoudende lezing over de historie van het gebouw.

Programma muzikaal Open Podium:

'Europa weerklinkt'

- 10.30 Rodyan van den Brink – *Orgel*
- 11.00 Gitaar Duo Cordial
- 11.30 Arda Mensink en Jeanne Jongejans *Quatre mains*
- 12.15 Arda Mensink en Eeltje Hoekstra *Dwarsfluit*
- 12.30 Cees Sax en Anita *Gitaar en zang*
- 13.00 Het koor Rana Ridibunda
- 14.00 Liselotte Kuling *Dwarsfluit* en Tanja Vermeeren *Gitaar*
- 14.30 Gitaarkwartet Ocho Manos
- 15.00 Open Podium

Van de oorspronkelijke Romaanse kerk uit de 12e eeuw resteert, behalve de fundering, nog het koor uit 1548. In 1820 werd dit verlengd en voorzien van een nieuwe gevel en een klokkentorentje. In 1859 werd aan de oostzijde van de kerk een kleine consistoriekamer aangebouwd die nog een paar keer is uitgebreid. In 1982 vond een grote restauratie plaats. Daarbij werden ook de ramen vernieuwd. Het huidige orgel van Blank&Zoon stamt uit 1974. Lees verder op:

www.pknodijk.nl/wittekerkje.

8. Kasteel Beverweerd, Werkhoven

Op zaterdag 8 september van 10.00 tot 17.00 uur is het koetshuis en het landschapspark geopend. Op de begane grond in het koetshuis is een tentoonstelling te zien over kasteel Beverweerd. Op de gerestaureerde zolderverdieping van het koetshuis worden om 12.00 en 14.00 uur lezingen gegeven over de bewoners van Kasteel Beverweerd, diplomaten in de hogere kringen in de 17e eeuw, door Johan van Impelen. Wij ontvangen u met koffie en thee. Om 13.00 en 15.00 uur vertelt Yvonne van den Brink-Jager over Régis Charles Deleuze en het herdenkingsmonument waar zij zich al jaren voor inzet. Voorafgaand aan de lezingen om 12.30 en 14.30 uur zijn er concerten van het saxofoonkwartet van Constantia uit Werkhoven met onder meer muziek uit de veertiger jaren. Aansluitend aan de lezingen kunt u een rondwandeling over het landschapspark Beverweerd maken. Op uw wandeling treft u rond het kasteel vroegere bewoners en hoort en ziet u hun belevenissen, met een olijke noot gepresenteerd door toneelgroep BeZeT uit Werkhoven. Voor het koetshuis wordt door de scouting van 10.00 tot 16.00 uur, vooral voor kinderen in de leeftijd van 7-12 jaar, Oud-hollandse spelen georganiseerd. Van 11.30 tot 14.30 uur kunt u zich laten verrassen door Chateau Briand, slagerij uit Hilversum, die voor u ter plaatse, tegen een kleine bijdrage, een live cooking verzorgt. U wordt dringend geadviseerd om niet met de auto naar Beverweerd te komen. Mede door de unieke

ligging is er maar weinig parkeergelegenheid. Beverweerd is uitstekend te bereiken per fiets, lopend en met het openbaar vervoer. Beverweerd ligt langs het prachtige Kromme Rijnpad, dat in zuidelijke richting naar Cothen en Wijk bij Duurstede loopt, en in noordelijke richting naar Odijk, Bunnik en Utrecht. Het is tien minuten lopen naar Werkhoven. Het is ook tien minuten lopen naar de bushalte van lijn 41 langs de Graaf van Lynden van Sandenburgweg (N229).

Sinds enkele jaren torent Beverweerd weer witgepleisterd uit boven het Werkhovense groen. De buitenkant van het kasteel is teruggebracht in de toestand waarin het midden 19e eeuw werd opgeleverd. De toenmalige eigenaar, H.J.C.E. baron van Heeckeren, liet Beverweerd vanaf 1835 ingrijpend verbouwen. Wat er restte van het middeleeuwse kasteel, stammend uit de 13e eeuw, ging op in een regelmatig gevormd landhuis. De bakstenen uit de verschillende bouwfasen werden verborgen achter een dikke pleisterlaag. Het nieuwe Beverweerd had een souterrain, twee verdiepingen en een zolderetage en telde zo'n 25 vertrekken. Na 1850 kende het kasteel generaties adellijke eigenaren, waar- van een aantal er ook woonden. In 1958 werd Beverweerd door de gravin Zu Castell-Castell verkocht aan de religieuze Quakergemeenschap, die in het kasteel en op het landgoed een internationale school vestigde (1958-1997).

9. Boomgaard 't Klokhuis, Werkhoven

Geopend zaterdag en zondag 8 en 9 september van 10.00 tot 18.00 uur. Op zaterdag 8 september houdt Piet Peek om 11, 13 en 14.30 uur lezingen over de Romeinse Limes. Hans van Straaten maakt deze dag sieraden van Romeinse scherven. Bezoekers kunnen ook zelf een sieraad maken. Het zal u duidelijk zijn, een bezoek aan Landrucci kunt u niet overslaan. Wij ontvangen u met Italiaanse gastvrijheid.

Midden in de Kromme Rijnstreek langs de Romeinse limes wijst een tricolore-pijl de weg naar landgoedwinkel Landrucci in Boomgaard 't Klokhuis. Een Italiaanse oase midden in het groen. Aan het einde van de oprijlaan waant u zich in Italië. De kweeperen, de vruchten die de Romeinen meenamen op hun tocht naar Centraal Europa, hangen hier goudgeel aan de bomen. U kunt genieten van een Romeinse straathap (de focaccia), gebakken in de houtsteenoven. En heerlijk uitrusten in de tuin, voordat u de routelands de Romeinse monumenten voortzet.

10. Korenmolen 'Rijn en Weert', Werkhoven

Geopend zaterdag 8 september 10.00 tot 17.00 uur. De Korenmolen in Werkhoven is vrij toegankelijk voor publiek. De molenaar is

aanwezig om uitleg te geven over de techniek van de molen en de historie. In de molenwinkel zijn verschillende brood- en bakmixen te koop. Er wordt koffie geschonken en er zijn vers gebakken wafels. De Romeinse Limes loopt door Werkhoven en ook de bijbehorende fietsroute loopt door het mooie Kromme Rijngebied. Bij de molen is deze dag de 3-molen fietsroute tussen Werkhoven en Wijk bij Duurstede verkrijgbaar.

De korenmolen Rijn en Weert is in 1882 gebouwd als opvolger van een 14e-eeuwse korenmolen die aan de Molenhoeftaan vlakbij Kasteel Beverweerd heeft gestaan. In 1994 werd de molen na een totale restauratie heropend en maalt weer als vanouds. De molen is door zijn vrije ligging een belangrijk oriëntatiepunt in het landschap.

11. Watertoren, Werkhoven

Geopend zondag 9 september van 10.00 tot 17.00 uur. Vanaf 10.30 uur is er ieder uur een rondleiding omhoog. Op het terras kunt u genieten van onze heerlijke appel-notentaart of een simpele lunch.

De witte vierkante watertoren van Werkhoven (10,5x10,5 meter en 43 meter hoog) is voorzien van tentdak met grote overstek en rode Romaanse pannen. Door zijn vrije ligging in het landschap is het een beeldbepalend icoon. De toren werd gebouwd in 1935 in opdracht van de Waterleiding Zuid-Oost-Utrecht. Het ontwerp is van het ingenieursbureau Mabeg uit Utrecht. Het is opgetrokken uit metselwerk van geel genuanceerde klinkers die rond 1970 zijn voorzien van een witte verflaag. De fundering, constructie en vloeren zijn van gewapend beton. Het dubbelwandige waterreservoir bevindt zich boven in de toren. De watertoren is niet meer in gebruik. Ook elders in Europa staan watertorens, we zullen proberen u daar wat specifieke voorbeelden van te laten zien tijdens de rondleiding.

GEMEENTE HOUTEN

Een wandeling door de geschiedenis van Houten.

Dit jaar hebben wij voor u op Open Monumentendag in Houten, op zaterdag 8 september, tussen 10.00 en 17.00 uur, een wandeling door het Oude Dorp uitgezet. U komt hierbij langs een groot aantal monumenten, sommige kunt u alleen vanaf de weg bekijken, bij andere mag u op het erf rondom het gebouw en bij een aantal kunt u ook binnen kijken. Langs de wandelroute staan panelen met foto's van hoe dat plekje of gebouw er vroeger uitzag. Wij verzoeken u alleen het erf te betreden bij de panden waarbij hieronder staat aangegeven dat dat is toegestaan. De toren van de Nederlands-hervormde kerk aan het Plein kunt u beklimmen en in het oude stationsgebouw is een prachtige tentoonstelling ingericht over de Romeinse periode. Op zaterdag en zondag kunt u naar fort Honswijk waar rondleidingen

gegeven worden, tevens is de Stichting Historie Koninklijke Nederlandse Veldartillerie aanwezig. Ook Lunet aan de Snel en fort Het Werk aan de Korte Uitweg zijn op beide dagen opengesteld. Landgoed Wickenburgh is op zondag open tussen 11.00 en 17.00 uur. Behalve dat u het landgoed kunt bekijken waarbij u verteld wordt over haar geschiedenis zijn er twee taxateurs aanwezig die uw historische munten kunnen taxeren.

Luchtfoto van het dorp Houten uit circa 1930.

De opgraving van de Romeinse villa en de oudere bewoningssporen onder de Burgemeester Wallerweg in 1957.

12. De Romeinse villa

Ter gelegenheid van het in de provincie Utrecht gehouden Romeinenjaar (1997) is de plattegrond van de villa en de sporen van de twee houten voorgangers in de bestrating van de Burgemeester Wallerweg aangegeven, tevens is er een bord geplaatst met tekst en uitleg.

Op 22 januari 1957 werd op circa 20 meter ten westen van de kerktoeren onder de Burgemeester Wallerweg een tufstenen muur gevonden. De ROB werd ingelicht en het bleek om restanten van een gebouw uit de Romeinse tijd te gaan. Vanaf 28 januari tot 2 april 1957 heeft de ROB ter plekke een onderzoek gedaan naar deze bewoningsresten. Tijdens de opgraving bleek dat de oudste bewoningssporen op deze plek dateren uit de Midden IJzertijd (500 v. Chr.), vermoedelijk liggen buiten het opgegraven gedeelte nog meerdere sporen uit die tijd. Uit de daarop volgende perioden van Late IJzertijd en vroeg Romeinse tijd werden een aantal paalgaten gevonden. Tevens werd een gedeelte van een skelet gevonden dat door latere bouwfasen was vergraven. Uit de Romeinse tijd werden gedeeltes van drie gebouwen (boerderijen) gevonden die na elkaar op deze plek gestaan hebben. De eerste boerderij werd tussen 50 en 75 na Chr. gebouwd. Tussen circa 110 en 120 na Chr. werd deze boerderij opgevolgd door een eveneens in hout opgetrokken boerderij. Het

derde gebouw werd in circa 150/175 na Chr. opgetrokken uit natuursteen. Dit voor deze streken zeer luxe gebouw had heteluchtverwarming, ramen met vensterglas en muurschilderingen. Aan de noordzijde was waarschijnlijk een 'porticus', een open galerij of veranda. Al met al een gebouw met een echt Romeins uiterlijk. Het moet de woning geweest zijn van een belangrijk man die aan het hoofd stond van een grote agrarische nederzetting. Het stenen gebouw kon slechts gedeeltelijk worden opgegraven omdat de bestaande bebouwing verder onderzoek belemmerde. Het is dus goed mogelijk dat het gebouw groter is geweest. Tot wanneer dit villa-achtige gebouw heeft bestaan is onduidelijk, het zal waarschijnlijk in de loop van de derde eeuw zijn verdwenen. Enkele eeuwen later zal men de stenen van deze villa gebruikt hebben bij de bouw van de eerste kerk in Houten.

13. N.H. kerk en toren aan het Plein te Houten

In de hal van de toren is een informatiepunt ingericht met folders en boeken. De 16e-eeuwse toren kan ieder half uur beklommen worden met maximaal 20 personen (kinderen onder de 15 jaar alleen onder begeleiding van een volwassene). Dit jaar kunt u ook een kijkje nemen in de kerk waar u onder andere kan genieten van het orgelspel.

De Nederlands Hervormde kerk van Houten is een van de oudste kerken in het Kromme-Rijngebied. Hij wordt vermeld in de 'Commemoratio de rebus Sancti Martini', een 10de-eeuwse schenkingslijst met een opsomming van goederen die de Utrechtse kerk bezat vóór het begin van de Noormannenheerschappij in het jaar 863. De kerk was gewijd aan Sint Willibrord, de eerste bisschop van Utrecht. Hoe het eerste kerkje van Houten eruit heeft gezien, is niet bekend. Het zal vermoedelijk een eenvoudig, in natuursteen opgetrokken zaalkerkje zijn geweest. Bij de laatste restauratie van de kerk werd de pleisterlaag grotendeels verwijderd en kon er archeologisch onderzoek worden gedaan naar de funderingen. Hierdoor werd het

Tekening van Houten uit circa 1760 met de toren van de Nederlands-hervormde kerk en rechts herberg De Roskam.

mogelijk een gedeelte van de bouwgeschiedenis te reconstrueren. Het bleek dat de zuidmuur van het kerkship nog grotendeels bestond uit tufsteen en uit de 10de of 11de eeuw dateert. In deze muur is een nis aangebracht op de plek waar een Romaans raam tevoorschijn kwam. Aan de noordzijde van het schip stond ooit een zijbeuk. Dit is een uit de 13de eeuw daterende uitbreiding van de kerk, die na de storm van 1672 weer werd gesloopt. Ook het koor werd in de 13de eeuw opnieuw opgetrokken. In 1535 werd ter vervanging van een Romaanse toren begonnen met de bouw van de huidige toren, die in 1563 of 1564 voltooid werd. Tijdens de orkaan die op 1 augustus 1674 over midden-Nederland raasde, werd de Houtense kerk zwaar beschadigd. De spits waaide van de toren en verwoestte in zijn val een deel van het kerkship. Bij de restauratie van 1678 kreeg de kerk haar huidige vorm. In de loop van de 20ste

eeuw werd het steeds noodzakelijker kerk en toren grondig te restaureren. Omdat het benodigde geld ontbrak, kon de restauratie van toren en kerk pas in de negentiger jaren van de vorige eeuw worden uitgevoerd.

14. De Roskam, Plein 25

De Roskam is van binnen te bezichtigen. U mag een kijkje nemen in de kelder en in het bierlokaal kunt u een schoon gebikte muur zien die vermoedelijk nog uit de 16e eeuw dateert. Fotoclub Perspektief heeft een aantal foto's opgehangen in De Roskam met als thema de Houtense monumenten.

Het dwarse huis, bestaande uit twee bouwlagen en een zolderverdieping onder pannen schilddak, is oorspronkelijk het voorhuis van een monumentale dwarshuisboerderij. De oudst bekende vermelding van 'De Roskam' dateert uit 1630, toen Gerard van Blankendaal 'seekere huysinge, brouwerije, berch ende schuijre' verkocht aan Cornelis Damen. Deze dubbele functie van boerderij en herberg wordt bevestigd door een bron uit 1631, waarin sprake is van 'een herberg daer de Roscam uythangt'. In 1735 werd jonkheer A.H. van der Capellen, ambachtsheer van Schalkwijk en van Houten en 't Goy, eigenaar. Sindsdien vergaderde het gerecht van Houten en 't Goy in de opkamer van de herberg. Het gemeentebestuur vergaderde in De Roskam tot 1875 toen op het Plein Houtens eerste gemeentehuis gereed kwam. Sinds 1935 is De Roskam eigendom van de familie Ossendrijver. In het interieur is sinds de laatste verbouwing muurwerk zichtbaar dat vermoedelijk nog uit de 16e eeuw dateert. De kelder met kruisgewelf dateert eveneens uit de die tijd. In het restaurant staan tegen een muur de dubbele deuren opgesteld die ooit toegang gaven tot de opkamer, de vergaderkamer van het gemeentebestuur.

Het pand Plein 22 in 1958 toen er een bakkerij in gevestigd was.

15. Plein 22

Dit pand vormde oorspronkelijk samen met het buurpand Plein 23-23A het voorhuis van een 17e eeuwse dwarshuisboerderij. In de 18e eeuw werd het pand aan de rechterzijde uitgebouwd en in twee woningen gesplitst. In het begin van de 19e eeuw was het eigendom van Bernadina Estoppeij, die het verhuurde aan de smid Willem Takke. Later kwam er een bakkerswinkel in en werd er een bakkerij aan de achterzijde aangebouwd. Na de restauratie in 1987 is er een restaurant in gevestigd.

16. Vlierweg 4

[U mag het erf op om het huis beter te bekijken.](#)

Dit woonhuis is in het laatste kwart van de 19e eeuw gebouwd. Het is een van de laatste nog gave daggelderswoningen in het dorp Houten.

17. Vlierweg 3

[U bent welkom om binnen een kijkje te nemen. De eigenaren vertellen u over het wonen in dit huis.](#)

Deze tot woning verbouwde kleine boerderij dateert nog uit de 18e eeuw. Binnen kunt u nog zien wat het oorspronkelijke woongedeelte van de boerderij was en wat het achterhuis was waar het vee stond.

Een gedeelte van de Vlierweg omstreeks 1920. Links het boerderijtje Vlierweg 3.

18. Algemene begraafplaats, Vlierweg ong.

[De begraafplaats is vrij toegankelijk.](#)

Nadat het bij Koninklijk Besluit met ingang van 1829 verboden werd in kerken te begraven, besloot het gemeentebestuur van Houten een nieuwe begraafplaats aan te leggen aan de Vlierweg, toen nog ver buiten het dorp. Het werk werd gegund aan aannemer H. van Lunteren uit Utrecht voor een bedrag van f 518,-. In 1869 is het door architect S.A. van Lunteren ontworpen monumentale toegangshek geplaatst. Het graf van de familie d'Ivoy is onlangs gerestaureerd, dit graf bevindt zich als u de begraafplaats oploopt direct rechts in de hoek.

Het monumentale toegangshek uit 1869.

Het oude station van Houten vóór de verplaatsing van het gebouw in 2007.

19. Oude station Houten, Stationserf 99

[Op de zolder van het station is een tentoonstelling te zien getiteld "Schatten van Vechten, Fectio het Romeinse fort en achterland". Deze tentoonstelling vertelt aan de hand van vondsten hoe het leven er in de Romeinse tijd aan toe ging. Accepteerde de plaatselijke bevolking de Romeinse wereld? Wie zaten er in het Romeinse fort? Hoe ontstond het daarnaast gelegen dorp en waar kwamen deze mensen vandaan? Hoe ging men met elkaar om? Ook andere aspecten worden belicht, zoals het Romeinse huis en zijn bewoners, landbouw en veeteelt, het Romeinse leger, verkeer, nijverheid, handel en religie.](#)

Het historische stationsgebouw (anno 1868) in Houten moest in augustus 2007 wijken voor de verdubbeling van het spoortraject Utrecht – Den Bosch. Verplaatsing, 150 meter zuidwaarts, was daarom noodzakelijk. Stichting Station op Wielen maakt zich hard voor het behoud, maar ook voor het beheer en de exploitatie van het gebouw, om dit cultureel erfgoed voor de gemeenschap te bewaren. Dit voormalig spoorwegstation aan de spoorlijn Utrecht – Bodeldeke werd ontworpen door de architecten Gerrit van Diesem (1826-1916) en Karel Hendrik van Brederode (1827-1897). Van dit type stationsgebouw werden er drie gebouwd. Station Houten kwam in 1868 gereed, met in afwijking van het basisontwerp meer versiering en grotere maten. Het gebouw beschikte over een wachtkamer voor de eerste klasse en een voor

de tweede klasse. In 1935 werd het gesloten voor personenverkeer. In de jaren 80 van de vorige eeuw, nadat Houten als Vinex-locatie tot ontwikkeling kwam, werd een verder naar het noorden gelegen nieuw station geopend. Het station heeft na de sluiting in 1935 dienst gedaan als basisschool, woonhuis voor meerdere gezinnen en als bedrijfsverzamelgebouw voor startende ondernemers. De archeologische werkgroep 'Leen de Keijzer' heeft op de zolder van het gebouw zijn intrek genomen. De zolder is op dinsdagen en zaterdag van 11.00 tot 15.00 uur te bezichtigen.

20. R.K. kerk Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming, Loerikseweg 10

[De kerk is opengesteld en er is een presentatie over de kunsthistorische betekenis van het kerkgebouw en haar interieur.](#)

Het ontwerp van de R.K. kerk en de ernaast gelegen pastorie is van de hand van architect Alfred Tepe. De kerk werd in 1885 gebouwd en heeft een bouwstijl die teruggrijpt op de Middeleeuwse Gotische bouwstijl. In de kerk is nog veel van de 19e eeuwse inrichting bewaard gebleven zoals het Maria-altaar uit circa 1885 uit het atelier van F.W. Mengelberg, het in hardsteen en rood marmer uitgevoerde doopvond, de preekstoel en de kerkbanken. Het orgel, gemaakt door de Utrechtse firma Maarschalkerweerd dateert uit 1845. De pastorie, gelegen in een kleine, fraaie landschappelijke tuin, is via de dagkapel aan de westzijde met het koor van de kerk verbonden.

21. Plein 16/Koningin Julianastraat 2

[Via het poortdeurtje kunt u in de tuin van Plein 16 komen waar u ook binnen mag kijken. Ook bij het pand Koningin Julianastraat 2 kunt u een kijkje binnen nemen. De eigenaren van beide panden zullen u rondleiden en vertellen over de geschiedenis, het bouwhistorisch onderzoek en de restauratie.](#)

Op de hoek van de Koningin Julianastraat en het Plein vindt u twee monumenten onder één dak, of moeten we het anders zeggen; u ziet één mo-

Plein 16 omstreeks 1960.

nument dat door de loop van de geschiedenis in tweeën is gedeeld, met twee eigenaren die elk hun deel bewonen. Deze van oorsprong 17e eeuwse boerderij werd omstreeks 1835 ingrijpend verbouwd en gesplitst in twee woningen. Aan het Plein ziet u een woning met zadeldak. De witgepleisterde gevel is een teken dat er in de loop der eeuwen nogal wat wijzigingen hebben plaatsgevonden. Aan de Julianastraatkant ziet u een twee verdiepingen hoge gevel met brede daklijst uit circa 1835, begeleid door leilinden. Het pand was oorspronkelijk een krukhuis boerderij met een achterhuis die later aanmerkelijk is ingekort.

22. Prins Bernhardweg 9-17

U bent op nummer 17 welkom om binnen te kijken in een van deze kleine arbeiderswoningen.

Het rijtje van vijf eenkamerwoningjes onder pannenzadeldak is aan het begin van de negentiende eeuw gesticht door E. Estoppeij. Hij was lid van een familie die in die tijd veel onroerend goed in Houten bezat. Het is onbekend of de bouw werd ingegeven door overwegingen van liefdadigheid dan wel door winstbejag. Opmerkelijk is dat de toegangsdeuren in de achtergevel zijn aangebracht. In 1935 kregen de woninkjes slaapkamers op de zolderverdieping en werden de dakpellen geplaatst. De woningen zijn in 1981-1982

gerenoveerd. Tijdens deze renovatie is het aantal vensters in de voorgevel verdubbeld.

23. Boerderij Zorgvliet, De Poort 8

U mag hier op het erf rondom de boerderij een kijkje komen nemen. De eigenaren zijn aanwezig en vertellen u graag over de boerderij.

Gezicht op boerderij Zorgvliet omstreeks 1990.

Zorgvliet was de naam van een 17e-eeuwse buitenplaats die tot in het begin van de 19e eeuw ten zuidwesten van de huidige langhuisboerderij lag. Deze is in 1926 in opdracht van M. Oostveen gebouwd, ter vervanging van een oudere boerderij, die ooit deel uitmaakte van de buitenplaats. Het ontwerp was van architect G.J. Brinkhof uit De Meern. Een gevelsteen vermeldt: 'Deze steen is gesteld door Maria Oostveen 25 maart 1926.' In 1964 is het voorhuis in twee woningen gesplitst. Links van het hoofdgebouw staat nog een schuur uit 1908, die door een aanbouw met de boerderij is verbonden.

24. Boerderij De Steenen Poort, Warinnenpoort 88

Deze van oorsprong middeleeuwse omgrachte boerderij kan van buiten bekeken worden, het poortgebouw kunt u inlopen. Ook hier zijn de eigenaren aanwezig om u over de boerderij te vertellen.

Boerderij De Steenen Poort heeft haar naam te danken aan het 16de-eeuwse poortgebouw dat nog altijd de toegang tot het erf markeert. Oorspronkelijk droeg de boerderij de wat vreemde naam 'Bovit', een naam die al in de 15de eeuw

wordt vermeld, maar waarvan de herkomst onbekend is. De Steenen Poort vormt het unieke restant van een groep omgrachte boerderijen waarvan er ooit meer dan vijftien binnen de gemeente Houten hebben gestaan. Ze onderscheidden zich van de andere boerderijen door hun omgrachting en bij een aantal een monumentale toegang in de vorm van een poortgebouw. Het waren uiteraard vooral de meer welgestelde boeren die zich de luxe van een dergelijke hofstede konden permitteren. Behalve veiligheidsredenen zullen statusoverwegingen een rol hebben gespeeld. Het poortgebouw heeft dubbele eiken deuren. Op de zolder zijn in de muren zogenaamde duivennissen uitgespaard: deze ruimte werd vroeger gebruikt voor het houden van duiven. De gracht die onder het poortgebouw doorliep, is vermoedelijk al in de 18de eeuw gedempt.

Het poortgebouw van boerderij De Steenen Poort omstreeks 1950.

25. De Grund, De Poort 42

Burgemeester Jacob Waller liet dit herenhuis in 1877 als woning voor zichzelf en zijn gezin bouwen. De ornamentatie van de gevels verraadt verschillende invloeden en kan eclectisch worden genoemd. In het midden van de symmetrische voorgevel is decoratief pleisterwerk met verdiepte spiegels aangebracht. De onderste spiegel wordt geflankeerd door pilasters, waarvan de kapitelen zijn versierd met vrouwenhoofdjes. In 1926 is het pand door de gemeente aangekocht om te dienen als ambtswoning voor de nieuwe burgemeester.

Het herenhuis De Grund toen het pand nog in gebruik was als gemeentehuis van Houten.

Nadat reeds in 1944 de begane grond de functie van gemeentehuis had gekregen, werd in 1953 het gehele pand als zodanig in gebruik genomen. De groei van de gemeente maakte verschillende uitbreidingen noodzakelijk. In 1981 verhuisde het gemeentelijk apparaat naar een kantoorgebouw aan de Standerdmolen.

26. Bel Respiro, Herenweg 33-35

U mag hier de tuin inlopen om het pand eens van wat dichterbij te bekijken.

Deze monumentale villa is in 1902 naar een ontwerp van de Schalkwijkse architect E.G. Wentink voor notaris H.A.M. Immink gebouwd. Het bouwplan omvatte behalve een woonhuis met kantoor, een garage en een pomphuisje voor een 'ontjeringstoestel'. Rondom de villa werd een grote tuin in landschapsstijl aangelegd, met als meest opvallende element de vijver aan de voorzijde van het huis. Met zijn onregelmatig vormgegeven dak en vakwerkimitaties is Bel Respiro een typisch voorbeeld van een grote stadse villa. De hoofdingang bevindt zich in de linker gevel en bestaat uit een zandstenen portiek met Jugendstil-detailering. Aardige details zijn verder het siermetselwerk van de schoorstenen, de pironen die de hoekkepers bekronen en de kappen waar-

Foto van Bel Respiro kort nadat het pand werd gebouwd, de foto dateert waarschijnlijk uit 1903.

in de rolluiken opgeborgen zitten. In 1932 is de voormalige kantoorruimte tot woning verbouwd en het pand in twee woningen gesplitst. Van de oorspronkelijke tuin is slechts het gedeelte direct rond het huis overgebleven, de rest is in de jaren dertig van de vorige eeuw verkocht en herverkaveld ten behoeve van woningbouw langs de Herenweg.

27. De Engel, Burgemeester Wallerweg 2

Het café-restaurant is open en u kunt hier iets te drinken nemen.

Café-restaurant 'De Engel' is in oorsprong een boerderij, waarvan een gedeelte van het voorhuis als herberg was ingericht. Die dubbele functie wordt al door een bron uit 1589 bevestigd. Twee ooggetuigen vertellen hierin hoe een troep vijandelijke soldaten onverhoeds de herberg binnenkwam en op tamelijk luidruchtige wijze te kennen gaf dat zij trek hadden in eten en drinken. In 1802 is De Engel herbouwd, na vermoedelijk door brand te zijn verwoest. Hiervan rest thans alleen nog het monumentale voorhuis. Het achterhuis is in 1961 gesloopt. Dit voorhuis is opgetrokken uit witgeschilderde baksteen en ligt onder een pannenzadeldak tussen tuitgevels. De vier schuifvensters rechts in de gevel verlichten de opkamer. Hieronder ligt een dubbele kelder met een houten zoldering. De toegangsdeur met bovenlicht is gevat binnen een eenvoudige neoclassicistische omlijsting.

Rechts De Engel met de daarbij behorende doorrijshuur die in 1925 is gesloopt.

OVERZICHT VAN DE DEELNEMENDE MONUMENTEN

In **Geel** zijn de monumenten aangegeven die op zaterdag open zijn en in **Rood** die zaterdag en zondag open zijn. In **Blauw** is alleen op zondag open. Kijk voor de exacte openingstijden van ieder monument bij de betreffende beschrijving in het boekje. De nummers verwijzen naar de beschrijving in het boekje en naar de locatie op de kaart.

GEMEENTE BUNNIK

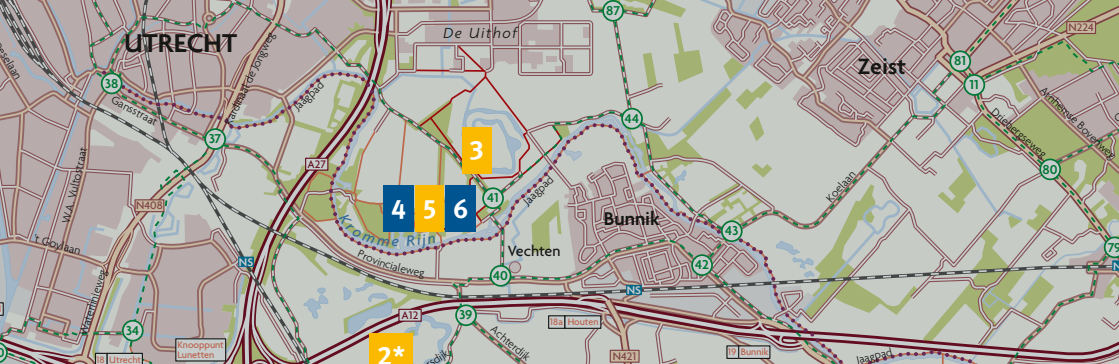
- 1 Fort bij Vechten, Marsdijk 2, Bunnik (*adres voor routeplanner Achterdijk 12, Bunnik*)
- 2 Castellum Fectio, Marsdijk 4, Bunnik
- 3 Fort bij Rijnauwen, Vossegatsdijk 5, Bunnik
- 4 Intocht Koning Lodewijk Napoleon, Koningslaan 9 en 11, Bunnik
- 5 Koetshuis Oud-Amelisweerd (de Veldkeuken), Koningslaan 11, Bunnik
- 6 Oud-Amelisweerd (MOA), Koningslaan 9, Bunnik

(Voor de monumenten en activiteiten 4, 5 en 6 geldt dat u kunt parkeren aan het begin van de oprijlaan bij landgoed Oud-Amelisweerd of op de parkeerplaats van Fort bij Vechten)

- 7 Witte kerkje, Zeisterweg 34, Odijk (*rolstoelvriendelijk*)
- 8 Kasteel Beverweerd, Beverweertseweg 60, Werkhoven
- 9 Boomgaard 't Klokhuis, Werkhovenseweg 24, Werkhoven
- 10 Korenmolen 'Rijn en Weert', Werkhovenseweg 26, Werkhoven
- 11 Watertoren, Watertorenweg 1, Werkhoven

GEMEENTE HOUTEN

- 12 De Romeinse villa, Burgemeester Wallerweg ong., Houten
- 13 N.H. kerk en toren, Lobbendijk 1, Houten
- 14 De Roskam, Plein 25, Houten
- 15 Plein 22, Houten
- 16 Vlierweg 4, Houten
- 17 Vlierweg 3, Houten
- 18 Algemene begraafplaats, Vlierweg ong., Houten
- 19 Oude station Houten, Stationserf 99, Houten
- 20 R.K. kerk Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming, Loerikseweg 10, Houten
- 21 Plein 16/Koningin Julianastraat 2, Houten
- 22 Prins Bernhardweg 9-17, Houten
- 23 Boerderij Zorgvliet, De Poort 8, Houten
- 24 Boerderij De Steenen Poort, Warinnenpoort 88, Houten
- 25 De Grund, De Poort 42, Houten
- 26 Bel Respiro, Herenweg 33-35, Houten
- 27 De Engel, Burgemeester Wallerweg 2, Houten
- 28 De Zwaan, Burg. Wallerweg 3-5, Houten
- 29 Fort Honswijk, Lekdijk 58, Tull en 't Waal
- 29 Lunet De Snel, Lekdijk 56B, Tull en 't Waal
- 29 Werk aan de Korte Uitweg, Lange Uitweg 42A, Tull en 't Waal
- 30 Landgoed Wickenburgh, Wickenburghseweg 15-19, 't Goy

PLATTEGROND VAN DE OPENGESTELDE MONUMENTEN

Zaterdag 8 sept 2018

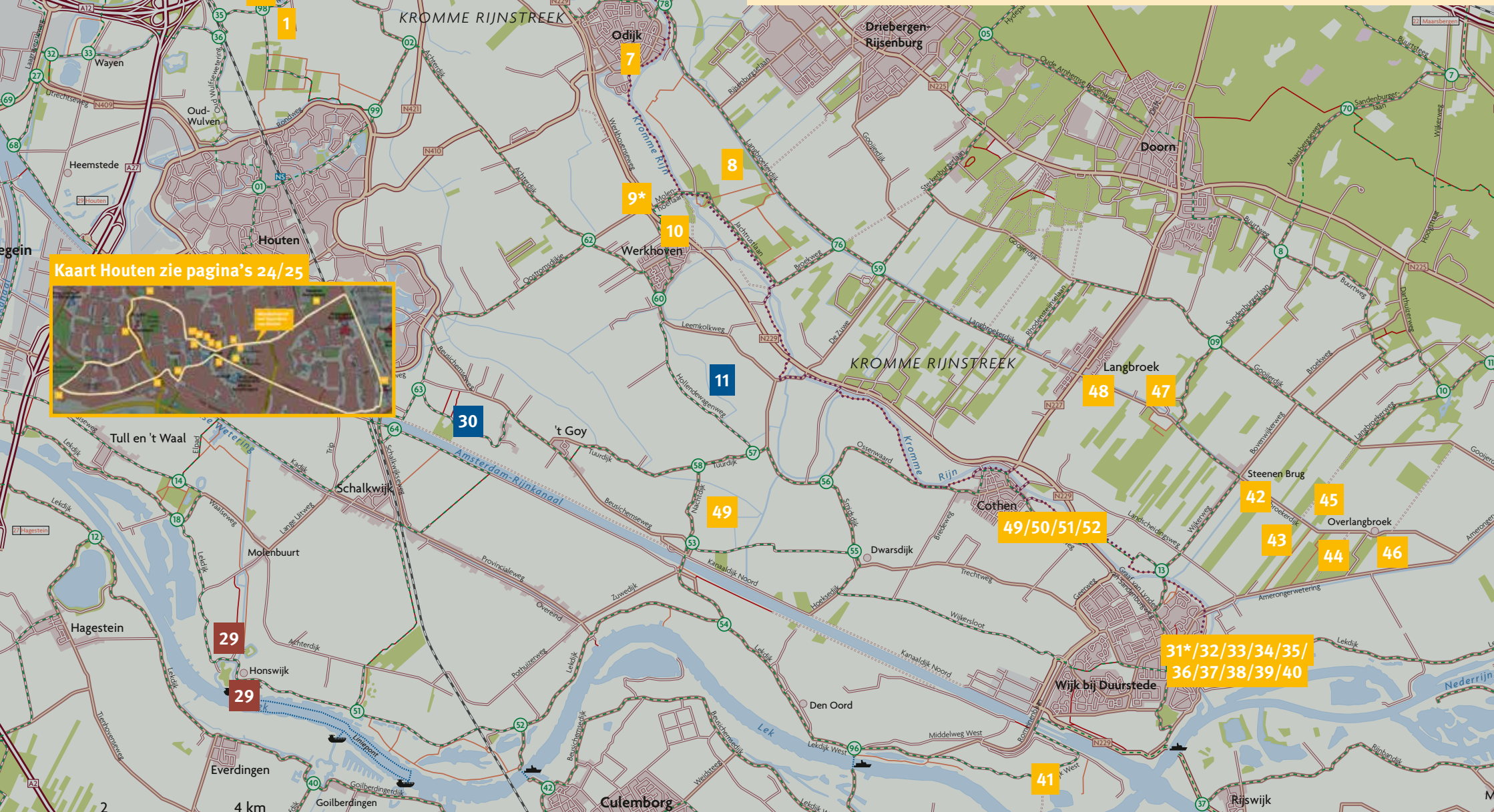
Zaterdag 8 sept & zondag 9 sept 2018

Zondag 9 sept 2018

 Wandelroute in het Oude Dorp van Houten

* Het Romeins verhaal

Kaart Houten zie pagina's 24/25

GEMEENTE WIJK BIJ DUURSTED E

31	Oude Stadhuis, Markt 24, Wijk bij Duurstede
32	Grote Kerk en Toren, Markt 22, Wijk bij Duurstede
33	Café 't Hoff, Markt 15A, Wijk bij Duurstede
34	Kelder van voormalige Dominicanessen- klooster, Klooster Leuterstraat 31-33, Wijk bij Duurstede
35	RK Kerk St. Johannes de Doper, Klooster Leuterstraat 35, Wijk bij Duurstede
36	Voormalig Ewoud- en Elisabeth Gasthuis, Oeverstraat 21, Wijk bij Duurstede
37	Haven, zandaak "Samenwerking", Wijk bij Duurstede
38	Molen Rijn & Lek, Dijkstraat 29, Wijk bij Duurstede
39	Muntstraat 42, voormalig Museum Dorestad, Wijk bij Duurstede
40	Kasteel Duurstede, Langs de Wal 6-7, Wijk bij Duurstede

41	Steenfabriek Bosscherwaarden, Lekdijk West 28, Wijk bij Duurstede
42	Boerderij "Het Wolvegat", Langbroekerdijk B 8, Overlangbroek
43	Boerderij Langbroekerdijk B 9, Overlangbroek
44	Oude School, Langbroekerdijk B 15, Overlangbroek
45	Hervormde Kerk, Langbroekerdijk B 30, Overlangbroek
46	Kasteel Zuilenburg, Langbroekerdijk B 32, Overlangbroek
47	Kasteel Sandenburg, Oranjerie, Langbroekerdijk A 24, Nederlangbroek
48	Hervormde Kerk, Brink 8, Langbroek
49	Molen Oog in 't Zeil, Molenplein 1, Cothen
50	Protestantse Kerk, De Brink 9, Cothen
51	Kasteel Rhijnestein, Rhijnestein 1-2, Cothen
52	RK Petrus en Pauluskerk, Kerkweg 7, Cothen

28. De Zwaan (voorheen De Prins), Burg. Wallerweg 3-5

Dit dwarse woonhuis onder een zadeldak is in oorsprong het voorhuis van een monumentale dwarshuisboerderij, die ook de functie van herberg had. De oudste vermelding van de boerderij dateert uit 1731, toen de erfgenamen van Cornelis van IJzendoorn 'sekere huysinge, erve hof of boomgaard met berg en schuur, (...) daer den Swaan uijthangt' verkochten aan ene Jan van Eck. Wanneer De Zwaan zijn functie als herberg kwijtraakte is onbekend. Zijn functie als boerderij heeft het pand tot in de vorige eeuw behouden. In 1961 is het pand in twee woningen gesplitst. Het achterhuis werd vóór 1972 gesloopt.

29. Fort Honswijk, Lekdijk 58, Schalkwijk

Open op 8 en 9 september van 10-16 uur.

Fort Honswijk, gelegen aan de rivier de Lek, is één van de toonaangevende forten van Nederland. De toren van fort Honswijk is de oudste en grootste van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en is van een bijzondere architectonische schoonheid. De Stichting Historie Koninklijke Nederlandse Veldartillerie is aanwezig met hun verzameling kanonnen, mortieren, uniformen en zadels. Zij geven demonstraties zodat bezoekers kennis kunnen maken met de historische manier van oorlogvoering. De openlucht foto-expositie Forten van Boven is ook te bezichtigen. Deze expositie toont drieëndertig luchtfoto's van forten van de Nieuwe

Hollandse Waterlinie, het grootste rijksmonument van Nederland. Het verrassende perspectief op Nederland van bovenaf toont een uniek door de mens ingericht landschap met veel water. Voor kinderen is er een verrassende speurtocht langs de 33 levensgrote doeken, waarmee zij op zoek gaan naar torenforten, spoorlijnen en kastelen. Heb je alle vragen goede dan krijg je een sportieve verrassing. Vrijwilligers van de stichting Honswijk-Everdingen geven op beide dagen vanaf 11 uur ieder heel uur rondleidingen. Op beide dagen worden er ook een hapje en een drankje geserveerd en kun je rondwandelen over het fortterrein. Ook hebben wij suggesties voor wandelingen door het historische waterlinielandschap langs andere forten van de stelling van Honswijk. Voor meer info : www.forthonswijk.eu.

30. Landgoed Wickenburgh, Wickenburghseweg 15-19 in 't Goy

Landgoed Wickenburgh is op zondag (9 september) open tussen 11.00 en 17.00 uur. Behalve dat u het landgoed kunt bekijken waarbij u verteld wordt over haar geschiedenis, zijn er twee taxateurs aanwezig die uw historische munten kunnen taxeren.

Wandelroute Oude Dorp van Houten

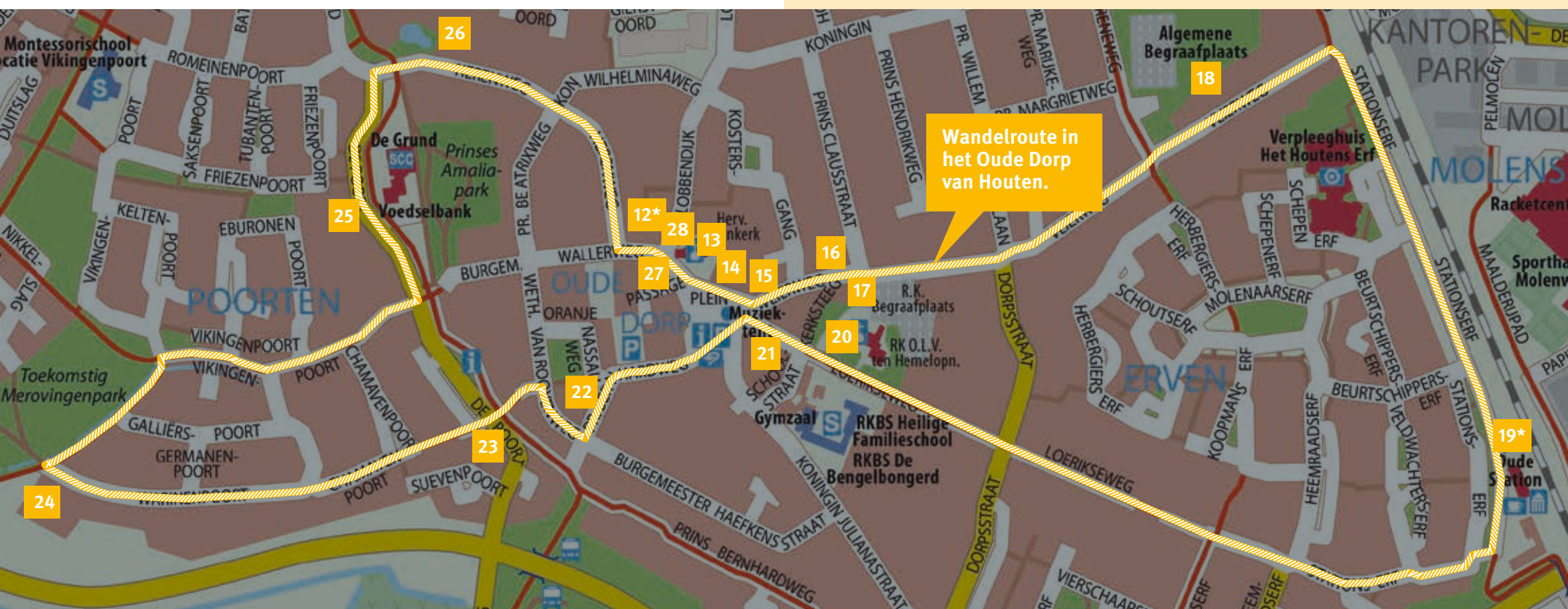
Dit jaar hebben wij voor u op Open Monumentendag in Houten, op zaterdag 8 september, tussen 10.00 en 17.00 uur, een wandeling door het Oude Dorp uitgezet. U komt hierbij langs een groot aantal monumenten.

PLATTEGROND VAN DE OPENGESTELDE MONUMENTEN IN HET OUDE DORP VAN HOUTEN

Zaterdag 8 sept 2018

Wandelroute in het Oude Dorp van Houten

* Het Romeins verhaal

GEMEENTE WIJK BIJ DUURSTED E

De officiële opening van Open Monumenten-dag 2018 Wijk bij Duurstede vindt plaats om 11.00 uur bij Kasteel Duurstede, Langs de Wal 6-7.

31. Oude Stadhuis, Markt 24, Wijk bij Duurstede

De VVV, als centraal informatiepunt, en de oude raadzaal (met bijruimten) zijn open vanaf 10.00 uur tot 17.00 uur. **Opgegraven geschiedenis** De Kromme Rijnstreek - en vooral Wijk bij Duurstede en omgeving - staat bekend als één van de grootste archeologische vindplaatsen in Nederland. Voorafgaand aan de uitvoering van nieuwe bouwplannen heeft recent archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Daarbij zijn interessante vondsten gedaan uit de Romeinse tijd, de vroege Middeleeuwen, de Karolingische periode en de late Middeleeuwen, waaronder een kruisvormige schijffibula uit de vroege Middeleeuwen. In een kamer op de 1e verdieping van het oude stadhuis aan de Markt 24 worden deze recente vondsten tentoongesteld met de bereidwillige medewerking van Rubicon Erfgoed en het Archeologisch Diensten Centrum (ADC).

Het pand, gebouwd door Ghijsbert Thöniszoon van Vianen, dateert uit 1660-1662 en is uitgevoerd in classicistische stijl (terugkeer naar de klassieke Griekse en Romeinse voorbeelden). In de raadzaal is boven de 18e-eeuwse schouw een wapenbord te zien met daarop de geschilderde wapens van de Wijkse stadsbestuurders. De bordstrap, die in 1857 bestond uit twee halve maanvormige gietijzeren trappen, kreeg in 1937 zijn huidige vorm, die veel lijkt op de oorspronkelijke trap van vóór 1857. Vanaf het bouwjaar tot 1981 deed het gebouw dienst als gemeentehuis. Na een ingrijpende verbouwing wordt hier, naast de VVV, in 2019 ook Museum Dorestad gehuisvest.

32. Grote Kerk en Toren, Markt 22, Wijk bij Duurstede

De Grote Kerk is open van 10.00 uur tot 16.00 uur (dit vanwege een huwelijksvoltrekking!). Gedurende de gehele dag zijn er (kleine) orgelconcerten, vindt een presentatie plaats over het in aanbouw zijnde Engelse Harrison & Harrison orgel en kunnen de gerestaureerde rouwborden worden bewonderd. Vanaf 10.00 uur tot 15.45 uur kan de Toren worden beklommen en mogen bezoekers, onder leiding van het klokkenluidersgilde, op elk heel uur 5 minuten de klokken luiden.

Toen Wijk bij Duurstede in 1300 stadsrechten kreeg en dus ook stadsmuren, was dat de reden voor de bouw van een nieuwe kerk, op het Marktplaatsje. De kerk werd in 1365 ingewijd. De onvoltooide maar vorstelijke toren is tussen 1486 en 1521 gebouwd in opdracht van de Utrechtse bisschoppen David en Philips van Bourgondië. Deze halfbroers woonden op Kasteel Duurstede en hebben een grote bijdrage geleverd aan de laatmiddeleeuwse bloei van het stadje Wijk. In 1579 werd het koor door brand verwoest en niet opnieuw opgebouwd. Na de Beeldenstorm (1580) werd de kerk bestemd voor de hervormde eredienst en derhalve het interieur grondig veranderd. Een van de orgels stamt uit 1615.

De laatste restauratie bracht dit orgel terug tot de situatie van 1819. Het is een van de belangrijkste orgels in Nederland uit de 17e eeuw (*orgelbouwer Kiespenning*).

33. Café 't Hoff, Markt 15A, Wijk bij Duurstede

Open vanaf 13.00 uur tot 17.00 uur. Tijd voor een rustmoment en even rondkijken in dit oude pandje aan een idyllisch binnenplaatsje.

Café 't Hoff is oorspronkelijk een 15e-eeuws kaatsbaanhuisje (een open, overdekte tribune om het kaatsspel te zien) voor de bisschoppen van Utrecht. Het staat op het terrein dat in de middeleeuwen behoorde tot de Nederhoff, de nevenresidentie van de bisschoppen, die zelf op Kasteel Duurstede verbleven. De vier zuiltjes in het café behoorden tot de open galerij van het huisje. In het pand is een uniek 15e-eeuws in visgraatmotief uitgevoerd houten plafond van moeder- en kinderbalken aanwezig.

34. Kelder van het voormalige Dominicanessenklooster, Klooster Leuterstraat 31-33, Wijk bij Duurstede

Open tussen 11.00 en 17.00 uur. In de kelder is een kleine expositie ingericht.

In 1398 liet stads- en kasteelheer Willem van Abcoude in het nieuwe oostelijke stadsdeel van Wijk bij Duurstede een vrouwenklooster bouwen. Dit Maria Magdalenaklooster was het eerste van de zusters dominicanessen in Nederland. In 1402 trad zijn enige dochter Johanna in het chique klooster. Haar moeder Maria van Walcourt werd nog hetzelfde jaar begraven in de kloosterkerk. In 1407 volgden Willem zelf en zijn zoon Gijsbert van Abcoude. Na ruim 600 jaar zijn nog altijd twee restanten van dit oude vrouwenklooster te bezichtigen. Het meest spectaculair is de kloosterkelder met zijn lengte van 26 meter, breedte van 5,20 meter en zijn grote tongewelf met steekgewelven aan weerszijden. Deze kelder bevindt zich onder de oostvleugel van het huidige appartementencomplex. Dit complex van negen appartementen dateert uit 2007, toen de uit 1899 en 1925 daterende twee vleugels van het in 1956 door de Zusters van Liefde verlaten Sint Lambertusgesticht, ingrijpend werden verbouwd. Bovendien is van de meer dan drie meter hoge muur die het grote kloosterterrein omringde in de pastorietaan op nr. 37 nog een flink stuk bewaard gebleven.

Het voormalige kloostercomplex in 1977 met op de achtergrond de toren van de R.K. kerk en als inzet een stukje van de kloosterkelder in 2000.

De sloop van de oude kerk van Tollus en de bouw en inwijding van de huidige neogotische kerk in 1937.

35. R.K. Kerk St. Johannes de Doper, Klooster Leuterstraat 35, Wijk bij Duurstede

Open tussen 11.00 en 17.00 uur. Met een grote expositie, twee lezingen en toneelspel in de pauze na de eerste lezing. Er is een wandelroute met informatieborden en gratis koffie en thee.

De huidige neogotische kerk is in twee fasen gebouwd, in 1907 en 1937. In 1907 was het tussen 1818 en 1833 door de Haagse architect Adrianus Tollus gebouwde sierlijke neoclassicistische kerkgebouw te klein geworden voor de Wijkse katholieken. De Wijkse 'peperbus' werd daarom aan de oostkant vergroot met een nieuw dwarschip en koor. Deze neogotische aanbouw was het werk van de Deventer architect Wolter te Riele. Die genoot een zekere faam als gewelvenbouwer, wat hij ook in het stergewelf van de Wijkse vieringsruimte liet zien. Dertig jaar later volgde de tweede vergroting en kreeg de kerk zijn huidige gedaante. De oude kerk van Tollus werd in 1937 met de grond gelijk gemaakt en Wolter te Riele's opvolger A.J. Vosman ontwierp een nieuw schip en toren. Zijn werk is massiever en minder elegant dan dat van zijn voorganger, maar het westelijk en oostelijk kerkdeel sluiten toch goed op elkaar aan.

Lezing 'De ongelukkige Johanna' door Frits van Oostrom van 14.00 tot 14.45 uur in de R.K. kerk, Klooster Leuterstraat 35. Na afloop in de pauze een kleine eenakter met als titel: Wat u zojuist hebt gehoord in de lezing voltrekt zich nu aan uw oog oftewel: "Hoe Jan van Brederode van de (Ab) coude kermis thuis kwam!"

De eerste spreker, Frits van Oostrom (1953), is universiteitshoogleraar in Utrecht en schreef in 2017 een virtuoos gereconstrueerde en meeslepende biografie over ridder Jan van Brederode, *Nobel streven*.

Frits Van Oostrom gefotografeerd door Sacha de Boer.

In de pauze na deze eerste lezing kan het boek in de kerk worden gekocht en gesigneerd. Jan van Brederode (ca. 1372-1415) behoorde tot de hoogste adel van het graafschap Holland met een indrukwekkend stamslot Santpoort. In 1392 trouwde hij met Johanna van Abcoude (ca. 1376-1411), de enige dochter van de Wijkse stadsheer, Willem van Abcoude, en Maria van Walcourt. De Abcoudes en de Brederodes waren ongeveer van dezelfde status. De huwelijksverbintenis tussen deze twee families bood uitzicht op grote rijkdom en macht, maar het zou heel anders lopen. Jan stierf uiteindelijk roemloos en berooid in 1415 als huurling op het Europese slagveld bij Azincourt. In april 1410 had hij tevergeefs geprobeerd met een ridderlijke knokploeg zijn vrouw Johanna uit het Maria Magdalenaklooster in Wijk bij Duurstede te ontvoeren. De Utrechtse bisschop wist dit te vrijdelen en liet Jan twee jaar lang gevangen-zetten op Kasteel Duurstede bij zijn aangetrouwde neef Jacob van Gaasbeek. De ongelukkige Johanna stierf nog geen jaar na het ontvoerings-debacle, amper 35 jaar jong, in het klooster, op een steenworp afstand van haar gevangen echtgenoot en ouderlijk huis. Frits van Oostrom zal in zijn verhaal met afbeeldingen vooral aandacht besteden aan de enerverende gebeurtenissen in Wijk bij Duurstede.

Lezing 'Geloven bouwen' door Fred Gaasbeek van 15.15 tot 16.00 uur in de R.K. kerk, Klooster Leuterstraat 35.

De tweede spreker, zelfstandig architectuurhistoricus Fred Gaasbeek (1961), heeft zich gespecialiseerd in de Wijkse bouwgeschiedenis. In het jaar 2000, bij het 700-jarig bestaan van de stad Wijk bij Duurstede, schreef hij twee belangrijke artikelen over het dominicanessenklooster Maria Magdalena en over de katholieke kerken, kloosters en kapellen na de Reformatie. Zijn lezing onder de titel 'Geloven en bouwen' gaat over ruim 600 jaar katholieke religieuze gebouwen in Wijk bij Duurstede. Vertrekkend vanuit het middeleeuwse vrouwenklooster worden de aanwezigen in woord en beeld meegenomen op een boeiende architectuurwandeling langs het Ewoud- en Elisa-

bethgasthuis, de Grote Kerk, De Nederhof en de schuilkerk in de Achterstraat om weer terug te keren naar het kloosterterrein. Daar verzeen begin 19e eeuw tegen de verdrukking in een pastorie, armhuis en kerk. Het gebied werd het brandpunt van de Wijkse katholieke emancipatie met een nieuw nonnenklooster van de Zusters van Liefde en met scholen voor jongens en meisjes. De kerk van Adrianus Tollus maakte in 1907 en 1937 plaats voor het huidige neogotische gebouw. Verteld wordt over de gebouwen tegen de achtergrond van de geschiedenis van de katholieke geloofsgemeenschap in Wijk. Een rode draad in het verhaal vormen de voortdurende financiële sores en de soms bijzondere oplossingen die daarvoor gevonden werden.

36. Voormalig Ewoud- en Elisabeth Gasthuis, Oeverstraat 21, Wijk bij Duurstede

De kapel van het Gasthuis is geopend van 11.00 uur tot 17.00 uur.

De eerste vermelding dateert uit 1394. Het gasthuis is gesticht door stads- en kasteelheer Willem van Abcoude en bedoeld als gasthuis (ziekenhuis) voor mannen en vrouwen en als tijdelijk onderdak voor passanten. In de loop van de 16e eeuw bereikte het zijn hoofdvorm. In de eeuwen erna is er voortdurend veranderd, bijgebouwd en afgebroken. Tot 1970 had het de functie van bejaardenhuis. Het oude, vervallen gasthuis kreeg na een ingrijpende restauratie toen een nieuwe woonbestemming en de twee houten beelden van de patroonheiligen Ewoud en Elisabeth, die vanaf circa 1780 op de pijlers van de toegangspoort stonden, verhuisden mee naar de nieuwbouw buiten de binnenstad.

37. Stadshaven, Wijk bij Duurstede

Wandeling langs het water van de Lek met aantrekkelijke terrasjes in de directe omgeving. Peter Jansen vaart met zijn zandaak 'Samenwerking' vanaf 10.00 uur tot 17.00 uur richting Amsterdam Rijnkanaal en Prinses Irenesluizen. De vaartijden zullen *(afhankelijk van de belangstelling!)* op het aanwezige informatiebord worden vermeld.

Ook bij de Stadshaven van Wijk bij Duurstede is het tijdens de Open Monumentendag goed toe-ven. De Haven van Wijk is van oudsher een van de centrale plaatsen van de stad, naast de Markt en het Kasteel. Er heerst altijd een gezellige drukte. In de Middeleeuwen was het een belangrijke plek waar handel en doorvoer plaatsvond. Na de verzanding van de Rijn en de afdamming van de Kromme Rijn bij Wijk bij Duurstede in 1122, werd de Lek de belangrijkste rivier voor de stad. Ook daarna wijzigden zich de rivieren en waterlopen rond Wijk voortdurend. In 1931 besloot men tot het aanleggen van het Amsterdam-Rijnkanaal, dat door de crisis en de Tweede Wereldoorlog pas in 1952 werd geopend. De haven is nu een passantenhaven en bezit nog steeds een authentieke scheepswerf, vlakbij de Molen.

38. Runmolen Rijn en Lek, Dijkstraat 29, Wijk bij Duurstede

De molen is open van 10.00 uur tot 17.00 uur

We weten uit onderzoek dat het ontstaan van de Europese windmolen een ontwikkeling is geweest die is begonnen in de kustgebieden langs de zuidelijke Noordzee en Het Kanaal: Vlaanderen, Normandië en Zuid-Engeland. Toch wordt Nederland wereldwijd gezien als hét molenland. En dat is niet verwonderlijk. Nergens op aarde is de molen zo geperfectioneerd als werktuig als hier. De molen ontleent zijn waarde aan het product dat ermee kan worden gemaakt. Dat kan meel zijn, maar ook olie, gort, hout of papier. Daarnaast zijn molens altijd van groot belang geweest bij de droogmakerijen en het bemalen van polders. Deze runmolen, gebouwd op de middeleeuwse Leutertoren, wordt vaak (ten onrechte) de Molen van Ruysdael genoemd. De molen, gebouwd door Anthony van Eindhoven in 1659, is nog de enige poortmolen in Nederland.

39. Voormalig Museum Dorestad, Muntstraat 42, Wijk bij Duurstede

Het gerestaureerde monument is open vanaf 11.00 uur tot 17.00 uur. In Muntstraat 42 wordt aan geïnteresseerden de mogelijkheid geboden munten te doen laten taxeren door een groep munttaxateurs (zie ook inlegvel!). Het laatmiddeleeuwse bisschoppelijk muntatelier was even verderop in de straat ter plaatse van de grote witte stadsvilla op nummer 36 gevestigd.

Huize 'Amstelwijk' is rond 1645 als woonhuis gebouwd. De naam 'Amstelwijk' komt in de oude geschreven bronnen niet voor. Het vermoeden bestaat dat in de eerste helft van de 17e eeuw een lid van de familie Ploos van Amstel in het pand gewoond heeft. De naam Amstelwijk zou om die reden in zwang zijn gekomen. Vanaf 2000 tot de zomer van 2018 was hier Museum Dorestad gehuisvest.

40. Kasteel Duurstede, Langs de Wal 6-7, Wijk bij Duurstede

Het daverend succes, met honderden bezoekers tijdens de theatrale wandeling van vorig jaar op Kasteel Duurstede, krijgt een vervolg tijdens de Open Monumentendag van 2018. Tussen 11.00 en 17.00 uur gaat u mee terug in de tijd naar de glorie van het kasteel en Wijk bij Duurstede. U komt de hoofdrolspelers van deze bloeiperiode tegen, zoals bisschop David van Bourgondië, maar ook minder bekende personen vanuit het thema: 'In Europa'. Ook dit jaar is er speciaal voor de kinderen een "speurtocht" verweven binnen deze theatrale wandeling! Een belevenis voor groot en klein! Dit jaar is de productie en regie weer in handen van Marleen Molendijk.

Kasteel Duurstede is waarschijnlijk rond 1260 gesticht door Zweder I van Zuylen van Abcoude. De bouw heeft alles te maken met de politieke strijd in dit deel van het Sticht tussen de bisschop van Utrecht en de Hertog van Gelre. Het oudste deel van het kasteel is de vierkante woontoren (Donjon) van zware baksteen en dikke muren. In de 15e eeuw werd Duurstede de woning van de bis-

schoppen van Utrecht. Bisschop David van Bourgondië vergrootte het kasteel, met o.a. de ronde toren (*Bourgondische toren*). Duurstede werd in 1672 verwoest door het Franse leger. Eind 19e eeuw volgde de eerste restauratie (*P.J.H. Cuypers*) met de aanleg van het park door J.D. Zocher jr.

41. Steenfabriek Bosscherwaarden, Lekdijk West 28, Wijk bij Duurstede

De steenfabriek De Bosscherwaarden is open vanaf 10.00 uur tot 17.00 uur. De gidsen van het Landschap Erfgoed Utrecht zullen rondleidingen in de gebouwen, maar ook in de naastgelegen uiterwaard verzorgen.

De Bosscherwaarden in Wijk bij Duurstede is één van de steenfabrieken in deze omgeving. De fabriek werd in 1923 gebouwd en in gebruik genomen. Er werden stenen gebakken tot ongeveer 1990. De Bosscherwaarden heeft een ringoven met een karakteristieke 40 meter hoge schoorsteen en is een rijksmonument. In 2008-09 heeft het Utrechts Landschap de fabriek volledig gerestaureerd. De tijdens de rondleiding vertoonde

film laat de arbeid in de steenfabriek zien tijdens de laatste jaren dat deze in gebruik was, dus omstreeks 1990.

42. Boerderij "Het Wolvengat", Langbroekerdijk B 8, Overlangbroek

Belangstellenden zij welkom vanaf 10.00 uur tot 17.00 uur. Naast het vervaardigen van wandelstokken, heeft de eigenaar ook als hobby het houden van ezels.

Boerderij 'Het Wolvengat' (*voorheen 'Lokhorst'*) stamt uit de 18e eeuw, mogelijk in oorsprong eerder, was genoemd naar de eerst bekende ei-

genaar Jan Lokhorst, omstreeks 1750 schepen in Overlangbroek. De huidige naam is waarschijnlijk verbonden met latere bewoners, een familie De Wolf of Wolf en komt voor het eerst voor in 1761. In 1822 werd het oude huis gesloopt om plaats te maken voor een nieuw huis, dat werd betrokken door de familie Van Amerongen. Na 1937 was het in bezit van de familie Godin de Beaufort.

43. Boerderij Langbroekerdijk B 9, Overlangbroek

Belangstellenden zijn welkom vanaf 11.00 uur tot 17.00 uur.

Deze boerderij valt onder de noemer van langhuisboerderij: boerderijen die haaks staan op de richting van, in dit geval, de Langbroekerwetering. Gebouwd rond 1870, samen met de boerderij Langbroekerdijk B 12, in opdracht van de familie De Beaufort op het landgoed Donselaer. Het huis is rechthoekig en telt één bouwlaag onder een met riet gedekt dak. De voorgevel is symmetrisch en ingedeeld met vier bakstenen pilasters (halve zuilen) met daarboven een rollaag van op hun kant gemetselde stenen. De in de gevel geplaatste kozijnen hebben een schuifraam met gekruiste roeden en aan de bovenzijde sierlijsten. Het monument is min of meer gaaf gebleven en heeft zijn laat negentiende-eeuwse uiterlijk behouden.

44. De Oude School van Overlangbroek, Langbroekerdijk B 15, Overlangbroek

In de Oude school boekenverkoop, videobeelden van Overlangbroek. Buitenmarkt: o.a. verkoop van streekproducten, LP's en CD's, zelfgemaakte artikelen, wafels. Kinderactiviteiten, Rad van Avontuur. Vanaf 16.00 uur is er een gezellige barbecue en dienstenveiling voor het goede doel.

Tegenover de kerk van Overlangbroek staat het eerste schoolgebouw van dit dorp. Dit als een-lokalig schoolgebouw neergezet gebouwtje, dat nu als garage dienst doet, dateert uit 1861. Een heel

eenvoudig gebouwtje van rode baksteen, maar wel met siermetselwerk in gele baksteen. In 1907 is naast het oude lokaal een nieuw groter schoolgebouw gebouwd, met twee klaslokalen. Dit doet nu dienst als buurthuis.

45. Hervormde Kerk van Overlangbroek, Langbroekerdijk B 30, Overlangbroek

Vanaf 10.00 uur bezichtiging en rondleiding in de Kerk. 's Morgens koorzang, 's middags orgelspel en muziekensemble. Buiten de kerk olieballen bakken en verkopen. Tegenover de kerk tuinterras.

Op een iets verhoogd en omgracht terrein ligt de (oorspronkelijk) aan St. Hyacinthus gewijde kerk van Overlangbroek. Op het terrein is ook een kleine begraafplaats te vinden. De eerste kerk is hier gesticht in de 14e eeuw. Het huidige gebouw (laat-gotisch en eenbeukig) dateert uit de tweede helft van de 15e eeuw. De toren werd pas aangebouwd in 1504. Wellicht kunt u vandaag ook luisteren naar het rococo orgel uit 1770. In 2000 zijn de kerk en de toren geheel gerestaureerd.

46. Kasteel Zuilenburg, Langbroekerdijk B 32, Overlangbroek

Het terrein van Kasteel Zuilenburg is toegankelijk vanaf 10.00 uur tot 17.00 uur. Daarnaast is het souterrain opengesteld, waarin opgegraven vondsten uit het omliggende terrein en historische tekeningen worden tentoongesteld.

Aan de Langbroekerwetering ligt op een nog omgracht terrein Kasteel Zuilenburg. Het is een overblijfsel van de van oorsprong middeleeuwse woontoren Zuilenburg, stamslot van de familie Van Zuilen. Het huis bestond aanvankelijk uit een enkele woontoren, zeer waarschijnlijk gebouwd door Gijsbert van Zuilen. Zuilenburg was een riddershofstad, als zodanig erkend door de Staten van Utrecht, het bezit ervan was daardoor statusverhogend voor de eigenaren en gaf hun een plaats in de Utrechtse ridderschap. Zuilenburg

heeft in de loop der tijd vele bewoners gehad en ook het huis is meermalen verbouwd. Sinds kort is Zuilenburg aangekocht door de heer en mevrouw Cankrien, die het huis volledig laten restaureren.

47. Kasteel Sandenburg, Oranjerie, Nederlangbroek

Alleen de Oranjerie is te bezichtigen van 11.00 uur tot 17.00 uur. **Let op:** Parkeren bij Sandenburgerlaan 6.

In de Oranjerie van kasteel Sandenburg overwinterden de niet winterharde bomen, struiken en planten. Het rechthoekige bijgebouw bestaat uit één bouwlaag. Opvallend aan de voorgevel zijn de halve zuilen (pilasters), een mooi voorbeeld van de Tudor-gotiekstijl gebaseerd op de bouwstijl van het Engelse koningshuis onder de Tudor-dynastie (eind 15e tot en met begin 17e eeuw). De (tuin)architect Samuel Adrianus van Lunteren (1813-1877) is de architect van dit gebouw en hij was tevens verantwoordelijk voor het tuin- en park ontwerp. S.A. van Lunteren staat vooral be-

kend om zijn streven kastelen en buitenplaatsen leefbaarder te maken. Het interieur van de oranjerie bestaat uit een bakstenen vloer met natuurstenen patronen. Pilasters en consoles dragen de daklijst. De kap is uitgevoerd met speciale spanten om grote overkappingen te kunnen dragen, met ronde stangen en gietijzeren knooppunten met rozetten, de zogenaamde polonceau-spannten. De Oranjerie is ook de plek waar de bekende dichter Gerrit Achterberg (geboren in 1905) gedurende een deel van zijn leven heeft gewoond. Zijn vader was van 1895 tot 1912 de koetsier van

Frederik Alexander Carel graaf van Lynden van Sandenburg (o.a. commissaris van de Koningin in Utrecht). Gerrit kwam ter wereld in de koetsierswoning die verbonden was met de Oranjerie.

48. Hervormde Kerk van Nederlangbroek, Brink 8, Nederlangbroek

De kerk is open van 10.00 uur tot 17.00 uur. Op gezette tijden wordt het orgel bespeeld.

De eerste kerk dateert van rond 1300 en werd in het derde kwart van de 15e eeuw vervangen door een eenvoudig gotisch kerkje. In 1771 is de kerk voor het overgrote deel vernieuwd. Het schip werd in 1870 opnieuw gerestaureerd. De toren (*laatste restauratie in 1989*) stamt uit de late 15e eeuw. Het interieur is deels 18e- deels 19e-eeuws, het orgel is laat 18e-eeuws.

49. Molen Oog in't Zeil, Molenplein 1, Cothen

De molen is open van 10.00 tot 16.00 uur. Rondleidingen door de molenaar en bij voldoende wind wordt er vanaf 14.00 uur gemalen.

Deze molen is de vierde op deze plek. De eerste (houten standaard) molen dateert uit de 16e eeuw, en heeft tot ver in de 18e eeuw gefunctioneerd. De molenaarsfamilie Van Eck zou hier al van vóór 1777 tot 1985 het beroep van molenaar hebben uitgeoefend. De molen onderging een aantal malen veranderingen, maar werd in 1923 buiten gebruik gesteld, ook de wieken werden verwijderd. In 1985 werd de molenromp door brand verwoest. Dankzij vele organisaties en particulieren kon de molen in 1985-1987 worden gerestaureerd en doet hij nu weer dienst als korenmolen.

50. Protestantse Kerk, De Brink 9, Cothen

De kerk is open vanaf 10.00 uur tot 17.00 uur.

Deze kerk (gewijd aan Sint Agnes) dateert uit de 12e eeuw en is de oudste kerk van Cothen. In 1355 en in 1481 is de kerk zwaar beschadigd

door gevechtshandelingen. Tijdens de Reformatie (16e eeuw) werd de kerk in gebruik genomen voor de protestantse eredienst en het interieur aangepast. In 1672 (Franse inval) brandde de kerk geheel af. Het herstel kwam pas in 1735. De kerk werd in 1890 vergroot. In 1981 werd het gebouw grondig gerestaureerd en kreeg het interieur zijn blauwe kleur.

51. Kasteel Rhijnestein, Rhijnestein 1-2, Cothen

In en rond kasteel Rhijnestein, gelegen aan de Kromme Rijn in Cothen, is van alles te doen. Voor het eerst is de historische keuken van het kasteel beperkt opengesteld voor publiek; u kunt van buitenaf een blik naar binnen werpen, terwijl re-enactors van Stichting De Inrichting het leven in een middeleeuwse keuken zullen uitbeelden. Zie ook www.de-inrichting.nl. U kunt rondwandelen in de biologische moestuin, boomgaard en het parkbos. Het landgoed kent een rijke variatie aan stinzenplanten. Om 11.30 en 13.30 uur zal Wim van Amerongen, journalist en schrijver, een tweetal lezingen houden met ontroerende verhalen en smakelijke anekdotes over het oude Wijk: Dichtbij kasteel Rhijnestein was een halte van de stoomtram die van 1885 tot 1931 op en neer reed tussen Doorn en Wijk bij Duurstede. In zijn lezingen, met prachtige foto's, neemt Wim van Amerongen u met deze tram mee naar de Rijn/Lek, de levensader van het toen nog verpauperde Wijk. We ontmoeten boeiende mensen uit het rijke verleden van deze stad, die nog tot ontwikkeling moest komen.

Arbeiders die twee gigantische waterwerken (*de Prinses Irenesluis en het Amsterdam-Rijnkanaal*) realiseerden, en de steenfabrieken draaiend hielden. Mensen die het woonwagengenkamp achter de walmuur bevolkten. Kasteleins die de cafés runden. De lezingen zullen worden gehouden in het **Poortgebouw van Kasteel Rhijnestein**. In een vitrine zullen enkele archeologische vondsten worden getoond die op het landgoed zijn gevonden. Zie ook www.rhijnestein.nl.

En als bijzondere attractie kunt u vanaf 11.00 uur tot 17.00 uur weer meevaren met de historische trekschuit *De Krommerijnder*, die ook dit jaar heen en weer zal varen tussen Rhijnestein en De Pronckheer.

De oorsprong van Kasteel Rhijnestein is vroeg 14e-eeuws. Het betreft de rechter (woon)toren, enigszins aangepast in de 17e eeuw. In de 19e eeuw werden het middengedeelte (1873/74) en de linker toren (1887) toegevoegd, speciaal gebouwd omwille van de symmetrie. Het poortgebouwtje is waarschijnlijk vroeg 14e-eeuws. De tuin in Engelse landschapsstijl is laat 19e-eeuws, en aangelegd door de bewoners, de familie Van Beeck Calkoen.

EXTRA ACTIVITEITEN OPEN MONUMENTENDAG 2018

Vikingschip Dorestad, Voormalige sporthal De Vikinghal, Karolingersweg 234, Wijk bij Duurstede

Te bezoeken van 11.00 uur tot 17.00 uur.

De Stichting Wijkse Projecten (SWP) heeft het initiatief genomen een replica van het Vikingschip type Skuldelev 3 te bouwen. Het bouwteam had al eerder in 2012/2013 ervaring opgedaan met de bouw van een replica van *De Krommerijnder*, waarmee u tijdens de Open Monumentendag kunt meevaren op de Kromme Rijn bij Cothen; zie daarvoor bij kasteel Rhijnestein in dit program-maboekje.

Zie ook www.krommerijnder.nl. In juni 2018 is gestart met de bouw van het Vikingschip Dorestad. Op 8 september zullen de projectleiders Coos van den Hoek en Theo Rinkema, samen met leden van het bouwteam, u graag ontvangen op de bouwplaats in de voormalige sporthal De Vikinghal aan de Karolingersweg 234, nabij het winkelcentrum De Heul.

Uitgebreide informatie over de samenhangende geschiedenis van Dorestad en de Vikingen en over de bouw van het Vikingschip vindt u op de website: www.vikingschipdorestad.nl.

52. R.K. Petrus en Pauluskerk, Kerkweg 7, Cothen

Tijdens Open Monumentendag zijn de kerk en het kerkhof te bezichtigen.

Deze driebeukige Rooms-katholieke kruiskerk heeft een vijfzijdig koor en een vierkante westtoren. Hij is gebouwd in 1905/06 en verving een oudere kleinere kerk. De kerk staat op een verhoogd terrein. Het ontwerp is van de architect Wolter te Riele uit Deventer, die een jaar later ook het oostelijke deel van de nieuwe neogotische katholieke kerk in Wijk mocht bouwen.

Comités Open Monumentendag 2018 Kromme Rijnstreek

Comité Bunnik

Alie van Veenendaal
Anne-Marieke Wolters
Yvon Hoogendijk
Piet Koning
Mathijs von Königslöw

Comité Houten

Ria van Heerden
Bert van der Houten
Otto Wttewaall
Lucia Wttewaall

Comité Wijk bij Duurstede

Guus Swillens
Kees van Vliet
Jeannette van Altendijk
Annemieke Wielinga
Dorine Bakker
Kees Broekman
Jan Kemink
Aart Molendijk
Wendy Norg

Colofon

Cover foto

Rijksmuseum, Amsterdam

Foto's

Mathijs von Königslöw
Yvon Hoogendijk
Anne-Marieke Wolters
Piet Koning
RHC Zuidoost Utrecht
Otto Wttewaall
Sacha de Boer
Ria van der Eerden
Hans Dirksen
Jeannette van Altendijk
Kees Broekman
J.C. Lington
en diverse anderen.

Ontwerp & realisatie

Mevrouw Verkade

Meer informatie over Open Monumentendag 2018 Kromme Rijnstreek op:

www.tussenrijnenlek.nl
www.rhczuidoostutrecht.nl
www.wijkbijduurstede.nl
www.houten.nl
www.bunnik.nl
www.vvykrommerijnstreek.nl

Check de website voor actuele informatie en openingstijden.
Eventuele wijzigingen voorbehouden.

www.openmonumentendag.nl

Met dank aan de sponsors:

Rabobank

